

Misjonsoppdraget i perspektiv

Fra reformasjonen via H.C.Knudsen og til i dag¹

JAN-MARTIN BERENTSEN

Jeg har fått et halsbrekkende tema: «Misjonsoppdraget i perspektiv: Fra reformasjonen via H.C.Knudsen og til idag.» Og saken skal gjøres unna i løpet av et enkelt foredrag. Det skal mere enn syvmilsstøvler til for å klare slikt!

Når jeg likevel har sagt ja til jobben, er det ikke minst fordi jeg synes vårt lands første Afrika-misjonær og stifteren av Christiania Missionsforening fortjener å bli satt inn i et slikt perspektiv, denne mannen «med det romantiske liv og den tragiske ende», som Emil Birkeli skrev i 1925.² Mange forhold har gjort at Knudsen er blitt stående i skyggen av andre store personligheter. Han fungerte imidlertid som formidler av misjons-teologiske tanker i samtiden som satte dype spor her hjemme.

Dermed har jeg allerede antydnet hvordan jeg begrenser og presiserer oppgaven. Vi skal ikke forsøke oss på noen historisk fremstilling av misjonsarbeidets utvikling. Det vi skal gjøre er å tegne noen linjer i den teologiske forståelsen av misjonsoppdraget. Det blir et historisk fugleperspektiv hvor detaljene forsvinner til fordel for noen markante trekk i terrenget. Vi skal organisere våre momenter under tre overskrifter:

1. Fra reformasjonen til H. C. Knudsen
2. H. C. Knudsens misjonssyn
3. H. C. Knudsen og vår tid

1. Fra reformasjonen til H. C. Knudsen

1.1 Den romersk-katolske kirkes misjon på reformasjonstida var teologisk og praktisk nær sammenbundet med instansene paven, munken og monarken. Romerkirkens misjon var mao. forankret i noen av de teologiske fundamentene som reformatorene tok grunnleggende oppgjør

misjonsmotiverende funksjon både ut fra tanken om hedningenes «sjelenød», og ut fra kunnskapen om deres livsvilkår forøvrig.

Går vi spesielt til *grev Zinzendorf* og pietismens utforming i Herrnhut, noterer vi oss to momenter av spesiell interesse i vår sammenheng. Det første er grevens sterke understrekning av Jesu døds universelle betydning. «Lammets» lidelse og død for verdens synd er like altomfattende i sin rekkevidde som Guds skapergjerning er det: «Intet folk, ingen nasjon, intet menneske, det være seg så forbannet det være vil, er i og for seg utelukket derfra... De uomvendte, naturlige mennesker hører egentlig Sønnen til.»⁸ For Zinzendorf er altså Jesus ikke bare misjonens opphavsmann. Han er selv ved sin universelle sendelse og sin gjerning den egentlige misjonær. Misjonsoppdraget gir seg derfor for Zinzendorf uten noen referanse til befalingen i Mt 28.

Det andre momentet vi noterer er den sterke eskatologiske forankring misjonsoppdraget har. «Misjonens tid» er for Zinzendorf nå – før Jesus kommer igjen som verdens dommer for å holde bryllup med sin brud. «Misjonens tid» er imidlertid ikke identisk med «hedningenes tid». «Hedningenes tid» er ennå ikke inne. Foreløpig skal det gjennom misjonens gjerning bare tas ut en «førstegrøde» av alle folk. Misjonen er derfor et forvarsel om den store høst som skal komme når jødene vender om og tiden er inne for hedningene til å ta imot evangeliet som folk og nasjoner. Misjonen er mao. forankret like mye i framtida som i fortida, selv om det hos Zinzendorf ikke blir ganske klart hvordan rekkefølgen er mellom parousien, jødernes omvendelse og hedningefolkenes.

1.4 Et fjerde skritt må tas før vi er framme ved H.C.Knudsen. Som kjent var det på *De britiske øyer* misjonstanken for alvor fikk sitt gjennombrudd i protestantismen. Det er meget interessant å legge merke til at i England ble misjonsoppdraget forstått ikke minst i lys av eskatologiske forventninger. Politiske begivenheter i samtida – ganske spesielt den franske revolusjon – nørte opp under apokalyptisk entusiasme i den evangeliske vekkelses kjølvanen innen alle kirkesamfunn. Selv om man kunne ha forskjellig syn på enkeltheter, var tanken og talen om tusenårsriket en sentralt motiverende faktor ved de store misjonsselskapenes opprettelse på overgangen til 1800-tallet: «... er det ikke sannsynlig at den store Herre over alle ting nå – ved kraftig å ryste nasjonene – er iferd med å opprette det endelige og veldige riket som ikke kan rokkes?» Slik lød det ved opprettelsen av LMS.⁹ Bare ved evangeliets forkynnelse blant folkeslagene ville tusenårsriket, med Kristi åndelige herredømme over verden, kunne virkeligjøres.

Misjonen fant mao. teologisk forankring i Herrens løfter for framtida.

Det betydde ikke at Herrens befaling i fortida var uten betydning. I England møter vi diskusjonen om misjonsbefalingens fortsatte gyldighet igjen hos *William Carey*. Hans fornøyelige og overbevisende argumentasjon har åpenbart ikke møtt alvorlige motforestillinger. En kan i de forskjelligste kirkelige sammenhenger argumentere for misjonsoppdragets uomgjengelighet ut fra Mt 28 uten de store problemer en hadde hatt på kontinentet.

2. *H.C.Knudsens misjonssyn*

Dermed er vi framme ved *H.C.Knudsen*. Hvordan fortøner hans misjonssyn seg på bakgrunn av de trekk vi nå har skissert? Er der elementer i hans forståelse av misjonsoppdraget som vi vil nikke gjenkjennende til når vi ser ham i denne sammenhengen?

Først et par ord om hans personlige bakgrunn.¹⁰ Knudsen kom tidlig under herrnhutisk innflytelse, spesielt gjennom sin far, Fredrik Tobias Knudsen. Faren var født i et av de tidlige herrnhutiske miljøer på sør-vestlandet og fikk sin vesentlige åndelige næring og sin store interesse for misjonen der. Ikke minst ble han grepet av de apokalyptiske forventninger i tiden, noe som må ha gjort inntrykk på sønnen, og som forøvrig etterhvert førte faren i stadig mere ekstrem retning. Han meldte seg på sine gamle dager ut av kirken.

Videre misjonsteologiske impulser fikk Knudsen ved Det rhinske misjonsselskaps misjonsskole i Barmen, hvor han fikk sin misjonærutdannelse. Her kom han i nærkontakt med tysk pietistisk miljø, igjen spesielt av herrnhutisk merke. Også her var det religiøse liv preget av tidens markante interesse for eskatologiske perspektiver. Man levde «i parusians forventning», skriver Emil Birkeli. «Og denne lære tok Knudsen med seg som noe av det viktigste han fikk i Barmen.»¹¹

Både fra sin egen oppvekst og fra tiden i Barmen ble altså Knudsens lutherske kristendom tilført vesentlige impulser fra Zinzendorfs Herrnhut.

2.1 Det første vi noterer oss når vi går til *H.C.Knudsens misjonssyn*, er hvordan han på en og samme tid taler om misjon både som plikt og kjærlighet. *Plikten* gir seg, interessant nok, nettopp utfra Kristi befaling i Mt 28. Den kan Knudsen referere og anvende på seg selv og sin samtids kirke uten problemer. I så henseende stiller han seg i god norsk tradisjon fra Hans Egede, som på dette punktet kunne tale sine ortodokse lærefedre midt imot og si at misjonsbefalingen «uden Tvivl ikke allæne

gik Apostlerne an,... men tilkommer og den Christen Kirke indtil Verdens Ende».¹²

Men plikt utelukker ikke *kjærlighet*. Knudsen kan saktens tale dystert om hedningenes elendighet som et resultat av syndefallet. Men ortodoksiens tanke om å overlate dem til Guds «tuktsnåde» fordi deres situasjon er selvforskyldt, den finner vi ikke. Også her stiller han seg i tradisjonen fra Egede og pietismen når han sier: «Kjærlighet... til Hedningerne burde være saa lang som fra Norge til Afrika og hvis mulig er dobbelt.» Nettopp å vekke denne kjærlighet til hedningene var noe av det som lå ham på hjertet under Norgesoppholdet før veien gikk til Afrika. Kjærlighetens og barmhjertighetens misjonsmotiv er åpenbart nært knyttet til plikten utfra Jesu befaling.

2.2 For det andre synes vi hos Knudsen å høre tydelig gjenklang av Zinzendorfs tale om *Kristi universelle sendelse*. Det er interessant fordi der også hadde gått en diskusjon mellom lutheranere og calvinister omkring en eventuell dobbel predestinasjon og misjonstanken, en diskusjon vi ikke har kommentert i vår sammenheng. Knudsen for sin del taler aldri om noen dobbel forutbestemmelse. Tvert imot, både ut fra Mt 28 og – ikke minst – ut fra Joh 3:16 understreker han at evangeliet er for alle mennesker. Om hedningenes situasjon er aldri så mørk, så er Kristus nettopp sendt for «å gjøre syndere salige». Og det gjelder ikke bare noen, understreker Knudsen, men alle folkeslag. Alle mennesker er nemlig «forløsningsdyktige» og har mulighet til å ta imot evangeliet om de får høre det. Derfor skal gleden over at Herren er kommet for å gjøre mennesker salige, gå gjennom alle land. Kristi sendelse er en sendelse til alle. Vi hører ekko fra Zinzendorfs sterke understrekning av den universelle rekkevidden i Lammets gjerning.

2.3 Det tredje vi skal nevne, og kanskje det mest interessante, er den fremtredende *eskatologiske forankring* Knudsens misjonssyn har. Det er ikke overraskende. Vi har allerede nevnt at apokalytiske forventninger preget samtiden og var dominerende både i misjonsoppvåkningen i England og i miljøet rundt misjonsskolen i Barmen. Hos Knudsen selv var eskatologi og apokalyptikk stadig tilbakevendende tema i brev og i dagbøker, og han publiserte sogar to hefter om disse ting (*Eschatologie* og *Eschatologie, anden del* fra henholdsvis 1848 og 1855).

Knudsen synes å regne med tre avgjørende og suksessive faser i det eskatologiske endetidsdrama. For det første «Herrens tilkommelse», da de døde skal vekkes opp og rykkes bort sammen med de troende som

lever for å forvandles. Derpå følger – for det andre – tusenårsriket (eller «sabbatsriket»/»fredsriket»), hvor Jesus skal være åpenbar som konge på jorden og regjere i et synlig gudsrike. Antikrist og de som bevisst har stått Kristus imot skal være kastet i ildsjøen, men ikke de hedninger som har vært uvitende om Kristus. Djevelen skal være bundet i dette tusenårige gudsriket inntil – for det tredje – dagen for den endelige dom kommer. Da skal Satan løses og føre sitt siste, store angrep mot Jerusalem, Gud skal vinne sin endelige seier, og i dommen kastes Satan og alle hans medløpere i ildsjøen. Så tar det evige gudsriket til for alle de salige.

I dette skjemaet innordnes misjonen. Den skal ikke bare pågå inntil «Herrens tilkommelse», men like til dommens dag etter det tusenårige «fredsriket». Det skal dog skje en betydelig endring underveis. I tiden før gjenkomsten, altså i vår tid, skal kirken stå for evangeliets forkynnelse blant hedningene. Umiddelbart forut for gjenkomsten skal imidlertid jødene vende tilbake til Jerusalem, evangeliet skal forkynnes for dem, og dette skal – sammen med Herrens gjenkomst – bevirke jødefolkets omvendelse og forvandling. Men da er allerede tusenårsriket begynt, og dermed skal det forvandlede Israel overta føringen i misjonsoppdragets siste etappe: «I det 1000aarige Rige skal det (for-nemmelig ved *det omvendte Israel* ...) prædikes i den ganske Verden, og da skal Enden (Dommen) komme.»¹³ På denne måten skal også de som har vært uvitende om Kristus forut for hans gjenkomst, få høre evangeliet i tusenårsriket. Dermed skal oppdraget med å forkynne evangeliet for all skapningen være fullført før den endelige dom og gudsrikets fullendelse.

Også i dette stykket er altså H.C.Knudsen et typisk barn av sin tid, selv om ikke alle gikk like langt i spekulativ tilretteleggelse. Omkring misjon og eskatologi skulle diskusjonen gå videre i siste halvdel av 1800-tallet.

Den forståelse av misjonsoppdraget som H.C.Knudsen formidlet, var altså på det ene punkt etter det andre på linje med vesentlige trekk i den teologi som hadde ført misjonstanken fram på kontinentet og på De britiske øyer. Nå skal ikke vi følge utviklingslinjene videre men istedet hoppe fram til vår egen tid.

3. H. C. Knudsen og vår tid

Det er selvsagt ikke meningen å antyde at dagens misjonsteologiske perspektiver står i noe direkte avhengighetsforhold til H.C.Knudsen. Det kan likevel være interessant å se i hvilken grad – eventuelt i hvilken

utgave–hovedelementer i hans misjonssyn lar seg spore i dagens debatt. Vi skal nøye oss med å fokusere på to tema. Det innebærer at vi i vår sammenheng skal hoppe over den interessante diskusjon som har pågått også i vår tid om forståelsen av Mt 28:18-20, nærmere bestemt om hva som ligger i begrepet «folkeslag».¹⁴ Heller ikke skal vi gå inn på hvordan vår tids diskusjon omkring det sosiale og politiske engasjement i misjonens sammenheng kan parallellføres med Knudsens understrekning av kjærlighetens misjonsmotiv.¹⁵ Derimot skal vi se litt nærmere på de to siste momenter vi nevnte hos Knudsen.

3.1 Spørsmålet om *Kristi universelle sendelse* er neppe lenger aktuelt på den måten det var det for Knudsen. At Jesus er frelser for hele verden og at evangeliet av den grunn skal forkynnes for alle folkeslag, er det ikke mange som for alvor anfekter.

Det forhindrer likevel ikke at nettopp spørsmålet om universalitet er et av de avgjørende stridspunkter i dagens misjonsteologi, på kryss og tvers av konfesjonelle skillelinjer. For hva innebærer det at Kristus er hele verdens lys og frelser? Betyr det at han er den eneste? Eller innebærer nettopp tanken på universalitet at frelsen umulig kan knyttes til ett enkelt menneske og ett enkelt sett av begivenheter? Må vi derfor heller forstå Kristus som det kriterium – så å si – som hjelper oss til å skjønne hvor Guds universelle frelsesvilje kommer til uttrykk i menneskehetens liv? I så fall tør det være rett å si med Wilfred Cantwell Smith at kirkens misjon nok er «verdensvid», men Guds misjon til menneskeheten «kan ikke være, har aldri vært og er heller ikke nå, begrenset til ... en historisk eller religiøs bevegelse».¹⁶ Kanskje skal vi måtte si med katolikken Paul F. Knitter at vi ikke kan opprettholde tanken på at Kristus er unik? Må vi i universalitetens navn erkjenne at ingen sannhet kan «stå alene», at også vi som kristne bare kan finne sannheten «sammen med andre religioner»?¹⁷ I så fall må kirkens tradisjonelle misjonsvirksomhet gjennomgå «en grundig overhaling», som Knitter uttrykker det.¹⁸

En slik universalisme møter motbør både på katolsk og protestantisk mark, om enn på noe ulike premisser. Vi noterer med interesse at en dialog-gruppe bestående av katolske og evangelikale representanter i den såkalte ERCDOM-rapporten kan uttrykke seg som følger:

Det var gjennom denne historiske person, Jesus fra Nazareth, sann Gud og sant menneske, at Faderen handlet til forløsning og forsoning for verden ... Dette forløsningsverk ble fullført framfor alt i Jesu Kristi død, selv om vi erkjenner enheten i han liv, hans soningsdød

og hans legemlige oppstandelse ... I en verden med økende religiøs pluralisme fastholder vi sammen at Jesus Kristus er absolutt enestående. Han var enestående i sin person, i sin død og i sin oppstandelse.¹⁹

Dermed kan gruppen også uttrykke enighet om at «når det messianske riket er kommet gjennom Jesus Kristus, så nødvendiggjør det evangeliets forkynnelse, kallet til omvendelse og tro og samlingsen av Guds folk.»²⁰

Det er ansikt til ansikt med ovennevnte universalisme at også «Manila-manifestet» fra Lausannebevegelsens kongress i sommer taler om Kristus som «den eneste vei», og avviser at religionene er «alternative veier til Gud.»²¹ Dette fastholdes, sier manifestet, selv om mennesket «i skaperverket ser spor av sin skaper», og selv om religionene inneholder «elementer av sannhet og skjønnhet».²²

Denne debatten er nok i mangt og mye fjern fra H.C.Knudsens tankebaner. Og likevel dreier det seg også her nettopp om forståelsen av universaliteten i Kristi sendelse.

3.2 For det andre er perspektivet *misjon og eskatologi* i vår tid synlig i så å si alle kirkelige sammenhenger. *Det annet vatikankonsil* uttrykker seg slik i sitt dekret «Om kirkens misjonsvirksomhet»: «Den tid hvor det skal drives misjon, ligger mellom Herrens første komme og hans gjenkomst, da kirken ... skal samles sammen i Guds rike fra de fire verdenshjørner. Før Herren kommer igjen skal nemlig det glade budskap forkynnes for alle folkeslag...»²³

Kirkenes verdensråd innleder sitt dokument «Misjon og evangelisering» fra 1982 med følgende ord: «Det bibelske løftet om en ny himmel og en ny jord hvor kjærlighet, fred og rettferdighet bor ... kaller oss til å handle som kristne i verden.»²⁴ Og rådets misjonskonferanse i San Antonio i 1989 presenterer det eskatologiske perspektiv på følgende måte: «Siden vår misjon tjener gudsríkets komme, er den opptatt med å bringe framtida inn i nuet, idet den fremmer grunnen for Guds herrevelde: den nye skapning.»²⁵

Og endelig er den eskatologiske tone sterk – ikke minst – i den evangelikale sammenhengen. *Lausanne-bevegelsens* møte i Manila hadde som sitt tema «Forkynn Kristus til han kommer», og manifestet fra kongressen munner ut nettopp i dette perspektiv: «Selvsagt tror vi at Kristus har kommet ... Men en dag vil han ifølge sitt løfte komme igjen i ufattelig herlighet for å fullende sitt rike. Vi er befalt å våke og være rede. Imens skal tiden mellom hans første og annet komme fylles med kristen misjon.»²⁶

Ville vi undersøke den nærmere tilretteleggelsen av forholdet mellom misjon og endetid i de tre sammenhengene vi her har referert, skulle trolig bildet bli temmelig uensartet. Det kan nok likevel sies at de fleste vil være adskillig mere tilbakeholdende med å angi et detaljert hendelsesforløp enn det Knudsen var.

I vår norske sammenheng har vi imidlertid fått et bidrag nylig som på mange vis ligger Knudsen nær i synet på misjonsoppdragets plass i endetidsforløpet. Jeg tenker på biskop Erling Utnems bok *Visst skal jorden bli nyfra* 1987. Her går Utnem igjennom et stort bibelsk materiale som han mener gir grunn til å trekke vidtrekkende slutninger mht. tusenårsriket og misjonsoppdraget.

Den tid vi nå lever i før Kristi gjenkomst, skal – ifølge Utnem – ikke bringe misjonsoppdraget til sin fullendelse. Det kirken derimot skal i sin misjon, er å ta ut en «'førstegrøde' ... i alle folk». ²⁷ Så skal gjenkomsten skje. De troende skal stå opp, rykkes inn i den åndelige sfære hos Kristus og så »herske sammen med Kristus i hans messianske herrevelde over verden». ²⁸ I og med dette tusenårsriket inntre den endelige fase i misjonsoppdraget: «Ved Jesu ankomst begynner en ny frelsesepoke. I den skal 'hedningenes fylde' gå inn, den som 'førstegrøden' har varslet. Da skal den korsfestede se den store frukt av sin lidelse.» ²⁹ I denne tusenårsrikets frelsesepoke er det ikke kirken, slik vi kjenner den i den nåværende tid, som skal forestå misjonen blant folkene. Det er det samlede og omvendte Israels folk: «Vi tror ... at Israel vil gå inn i det framtidige Tusenårsriket som *det ledende kristne folk*. Vi tror at dette folk på ny, liksom i aposteltiden, skal bli *bannerførere* for evangeliet om riket... Da skal de fullt ut få bli det prestefolk som de framfor alle andre er utvalgt til å være...» ³⁰

I hovedtrekk er dette som å høre H. C. Knudsen, vel med unntak av at Utnem ikke omtaler Kristi og de kristnes herrevelde i tusenårsriket som et synlig herrevelde på jorden. Dermed vil også de samme innvendingene kunne reises mot Utnems tilretteleggelse av disse tingene, som mot Knudsens. Selv om hans gode og legitime hensikt er å vise hvordan Bibelen rommer et omfattende håp for skaperverket og folkeslagene, kan jeg vanskelig se at den gir mulighet for å etablere et slikt system for endetid og misjonsoppdrag som Utnem her tegner. Hans eksegese styres i utgangspunktet av et spinkelt og vanskelig nytestamentlig materiale og synes å skape flere problemer i forhold til tekstene enn den løser, uten at vi her kan gå nærmere inn på saken. ³¹

Kanskje passer det likevel godt å avslutte nettopp her. Vår lille «syv-milsvandring» gjennom deler av misjonsteologiens historie viser nemlig den interessante sak at forståelsen av misjonsoppdraget har hatt

sin forankring ikke bare i oppdagsgiverens befaling i fortida, men også i hans løfter for framtida. Slik var det for reformatorene, slik var det ved misjonstankens gjennombrudd i protestantismen, slik var det hos H. C. Knudsen, slik er det fremdeles. Grunnen er åpenbart enkel. Oppdrag og ende hørte sammen allerede i utgangspunktet: «Og evangeliet om riket skal forkynnes i hele verden til vitnesbyrd for alle folkeslag, og så skal enden komme.» (Mt 24:14)

NOTER

1. Artikkelen er et bearbejdet foredrag fra markeringen av 150 års-jubileet for Oslo krets av NMS høsten 1989. Det anvendes her som hilsen til professor Ludvig Munthe og som takk for hans innsats for misjonens historie og teologi i Norge.
2. Emil Birkeli: *En ørkenvandrer*, Oslo 1925, s.3.
3. Sitert etter Ingemar Øberg: «... i hans navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag.» *ITTK* 1984, s.113.
4. Sitert etter *Luthers katekismer*. Oversettelse og innledning ved Carl Fr. Wisløff, Oslo 1979, s.121.
5. Sitert etter Gustav Warneck: *Abriss einer Geschichte der protestantischen Missionen von der Reformation bis auf die Gegenwart*, Berlin 1882/1913, s.30.
6. Sitert etter *ibid.*, s.36.
7. Sitert etter *ibid.*, s.39.
8. Sitert etter H. Binz: *Nikolaus Ludwig Zinzendorf – Texte zur Mission*, Hamburg 1979, s.22.
9. Presten George Burder sitert etter R.Lovett: *The History of the London Missionary Society 1795-1895*, London 1899, s.21.
10. Vår presentasjon av H.C.Knudsen er i alt vesentlig basert på Ronald Mong: *Hans Christian Knudsens misjonssyn*. Misjonsteologisk spesialavhandling, Misjonshøgskolen 1986. Et sammendrag av dette arbeidet er publisert i *NOTM* 1987, ss.238-246: «Hans Christian Knudsen – Norges første Afrika-misjonær.» Hvor ikke annet er angitt, er våre sitater fra Mong.
11. E. Birkeli *op.cit.*, s.37.
12. Sitert etter E.Danbolt: *Misjonstankens gjennombrudd i Norge*, Oslo 1947, s.18.
13. Uthevingen er vår.
14. Jeg tenker ikke minst på diskusjonen omkring Donald A. McGavrans tilretteleggelse av begrepet *ethnel*-folk, folkeslag og kirkevekst-teologiens tale om «the homogeneous unit principle». Til dette se J.-M. Berentsen: «Kirkevekst – en orientering og kritisk vurdering», i: *Misjon. En velsignelse til alle folkeslag*. Presteforeningens studiebibliotek nr. 25, Oslo 1988, ss.93-106.

15. Kfr. f.eks. at «Manila-manifestet» tydelig setter dette engasjement i sammenheng med nødvendigheten av å «demonstrate God's love visibly». *The Whole Gospel for the Whole World*, Ventura 1989, s.111.
16. Sitert fra hans foredrag «Mission, Dialogue and God's Will for us», gjengitt i *International Review of Mission*, July 1988, s.366.
17. Fra P. F. Knitter: *No Other Name? A Critical Survey of Christian Attitudes Toward the World Religions*, New York 1985, s.220.
18. *Ibid.*, s.222.
19. *The Evangelical-Roman Catholic Dialogue on Mission 1977-1984*, Exeter 1986, ss.41-44.
20. *Ibid.*, s.10.
21. *The Whole Gospel for the Whole World...*, s.111.
22. *Ibid.*, s.114.
23. Gjengitt på norsk etter den danske oversettelsen: *Kirkens misjonsvirksomhet*, København 1966, s.27.
24. *Norsk tidsskrift for misjon*, 1983, s.213.
25. *International Review of Mission*, 1989, s.346.
26. *The Whole Gospel for the Whole World...*, s.126.
27. E. Utnem: *Visst skal jorden bli ny*, Oslo 1987, s.127.
28. *Ibid.*, s.157. Utthevingen er Utnems.
29. *Ibid.*, s.165.
30. *Ibid.*, s.142. Utthevingene er Utnems.
31. Til nødvendigheten av varsomhet i utleggelsen av NT's sparsommelige materiale om tusenårsriket se både R. Prenter: *Skabelse og genløsning*, København 1955, ss.600-603, A. Valen-Sendstad: *Kristen dogmatikk*, Oslo 1979, s.378, og O. Modalsli/L.G. Engedal: *Evangelisk tro*, Oslo 1980, s.287.

Jan-Martin Berentsen: f.1939, cand.theol. 1964, misjonsprest for NMS i Japan 1966-74, dr.theol. 1982. Professor i misjonsteologi ved Misjonshøgskolen i Stavanger.

The Great Commission in perspective: from the Reformation via H.C.Knudsen to today

The article is a brief attempt to put H.C.Knudsen – the first Norwegian missionary to Africa – and his theological understanding of mission in perspective. His thinking is presented against the background of the ideas which generated the Protestant world mission, and in a last chapter the article points to the place of some of his main concerns in contemporary missiology.